

ALLIBERAMENT

nº 1

maig 1969

LA PAU DE FRANCO S'HA ACABAT

Durant trenta anys ens han repetit en tots els tons que vivíem una pau paradisiaca, una pau immutable, una pau que ens envejaven arreu del món. La guerra civil fou justificada en nom de la pau. La venjança era benfida en nom de la pau. La supressió de llibertats era glorificada en nom de la pau. La pau naixia de l'esclafament, i el mateix esclafament constituïa la pau. Si algun protestatari queia, calia alegrar-se'n per la pau. Si venien turistes, era per la pau. Els aniversaris polítics havien de celebrar-se exultant de pau. Quan fou organitzada la commemoració solemne del desastre de 1939, el lema eren els "25 anys de pau". Quan ens invitaven a concórrer a un referèndum, ho feien amb la consigna de "vota per la pau". Aquesta pau tenia un amo: l'amp d'aquest país en pau. Era la pau de Franco, el senyor del país, el senyor de la pau.

Tant se valia que es tractés d'una pau falsa, sorgida de la violència i mantinguda per la violència. El poble era neutralitzat per les forces que el dominaven. No resultava difícil de fer passar per pau el que tot just era ordre al carrer. De tant en tant, els qui se n'adonaven massa protestaven. Aleshores era descarregada sobre ells, sense contemplacions, la violència franca: coaccions, tortures, empresonaments. El ressò d'aquesta violència era escàs, proporcionat al nombre reduït de víctimes. Si se'n parlava gaire, era fàcil d'airejar els títols d'agitador a sou, de ressentit ambiciós, d'eixelebrat incorregible. Una vegada més era la pau la que justificava la violència. Mentrestant, i a major escala, l'Estat confiava la seva pau a una altra violència més còmoda i discreta, més subtil i insidiosa: la d'ofegar i corrompre les idees amb els mil reclams del neocapitalisme, que aquí poden actuar sense rèpliques ni contrapesos.

El sistema s'ha revelat eficaç per molt de temps. Hi reposen trenta anys de franquisme, trenta anys d'una pretesa pau fonamentada en l'embrutiment i la desesma, en una acció diària per llançar el poble en braços de l'estupidesa i de l'egoisme. La darrera gran mostra de l'eficàcia tàctica a què havia arribat el règim fou el referèndum de 1966. Els resultats serien oferts, encara, com un altre triomf de la pau, com una veritable apoteosi de la pau; però aquell era, en realitat, el cant del cigne de la pau franquista. El vot del referèndum era més lluny que mai de ser el vot de la pau. Era, als ulls del govern i dels pocs que sabien endevinar-ne la intenció, el vot de la guerra, d'una nova mena de guerra civil.

El referèndum de 1966 fou l'última coartada d'adhesió de masses que es preparà el govern abans de posar-se, més o menys obertament, en peu de guerra. Des de feia temps, la resolució era presa a les altes esferes: calia reproduir contra el poble, dins un nou estil i unes noves proporcions, l'antiga guerra civil. Els nous brots d'oposició havien de ser extirpats altra vegada a gran escala. Si les víctimes eren aleshores unes dotzenes, calia fer-ne aviat a centenars, a milers. La resolució havia estat adoptada després de sospesar la coincidència d'unes conjuntures crítiques amb una sèrie de símptomes interpretats amb gran rigor. Les conjuntures eren la previsible desaparició de Franco i la voluntat d'assegurar una successió immobiliària. El règim pretenia -i pretén- de succeir-se a ell mateix. Tota idea d'evolució ha estat descartada. La por dels canvis i la resolució d'evitar-los absolutament produeixen una valoració molt aprensiva -una sobrevaloració,

ben sovint- dels símptomes socials que constitueixen per al règim un toc d'alarma. Aquests símptomes indiquen que una part considerable del país comença a refer-se de l'ensorrament mental i moral en què es basava principalment la pau franquista. Es tractava, en síntesi, de la presa de posició de les generacions joves, per a les quals la desconeixença de la guerra i les afinitats amb un neguit revolucionari propi de l'època feien ben insegura l'acceptació de l'ordre de carrer amb el pompós títol de pau. Les actituds més crítiques es manifestaven en l'aparició dels sindicats d'estudiants, l'agrupament de comissions obreres, les protestes d'intel·lectuals i de sectors catòlics de base, i amb la revifalla de consciència de les nacionalitats oprimides per Espanya.

El règim preveia que els símptomes de 1966 creixerien. Es disposà, en conseqüència, a una escalada de la repressió. Les lleis aprovades el 1967 foren la base legal per ampliar els marges repressius. La duresa dels procediments s'ha vist més i més practicada el 1968. A la darrera de l'any, les sancions violentes arribaren a xifres desconegudes des de la postguerra immediata. El sinistre tribunal d'ordre públic treballava a ple rendiment. Nous tribunals militars hi col·laboraven. Ningú no deixava ja de preguntar-se: "¿és això la pau que vivim, la pau que ens han refregat durant trenta anys, la pau en què molts havíem arribat a creure?". Erem ja a l'entredit popular de la pau franquista, al descrèdit progressiu del mite que havia ajudat tant a mantenir el país sota les cadenes.

Malgrat l'alça de repressions, continuava en alça la protesta. Fou aleshores quan es produí la intensa pressió dels militars perquè fos proclamat l'estat de guerra, que els hauria posat a les mans la totalitat dels procediments repressius. Amb un major sentit de l'estratègia política, el govern preferí el camí del mig: l'estat d'excepció, que conservava la iniciativa civil de les repressions. Per imperatius econòmics i la necessitat de no esverar el turisme, l'excepció ha durat només dos mesos, si bé havia estat més llarga al País Basc. L'excepció ha deixat tanmateix afirmats nous esglaons de l'escalada: enduriment de la censura, noves persecucions a les nacionalitats, manteniment de detencions i consolidació dels tribunals militars, sobretot a Catalunya i Euskadi. El replantejament de la guerra civil, en forma de repressió més forta i massiva, és ja un fet permanent. La divergència entre govern i exèrcit ha estat purament tàctica; no afecta sinó el ritme i la decoració del procés. Davant l'entredit popular en què ha caigut la pau franquista, el govern encara s'estima més, mentre pugui, de conservar l'efigie del mite, almenys de cara a l'estranger. L'exèrcit, més dràstic, creu que ja és hora de treballar amb desembaràs, fins traient-se la careta. En el fons no són sinó dues facetes distintes del mateix replantejament de la guerra civil, en forma de repressió a gran escala.

LA PAU DE FRANCO S'HA ACABAT. Si mai no havia estat una veritable pau, ara ni tan sols no en guardarà les formes. El poble sencer, fins els més il·lusos, fins els més dogmatitzats, fins els més porucs, ha d'arribar a un reconeixement senzill: el govern espanyol li ha declarat la guerra oberta. La practicarà en una escalada inflexible.

Quan un es troba dins una guerra no és possible de desentendre-se'n. Cal triar bàndol. La tria no ofereix gaires opcions. Ben aviat només n'hi haurà dues: o anar amb el poble, a tot risc, o anar amb el govern, també a tot risc.